

Kutatási beszámoló

Integrációs és dezintegrációs folyamatok a magyar társadalomban című pályázat)

108836

Az időarányos teljesítések:

Az első kutatási év:

1, Elkészültek a kutatás elméleti bevezető tanulmányainak első változatai elmélettörténet, integrációs rendszerek, normák és értékeke, network és integráció valamint a politika és integráció témákban. A tanulmányok publikálásra kerülnek

2, Elkészültek az altémák elméleti tanulmányinak első változatai rétegződés és integráció, munkaerőpiac, intézmények, network és kisközösségek, értékek, és területi integráció témákban. A tanulmányok publikálásra kerülnek

3, Elkészült a kérdőív első változata. A kutatócsoport úgy döntött, hogy a kérdőívet egy 500 családtól lekérdezett network naplóval is kiegészíti.

4, Elindultak a kiegészítő kvantitatív munkák megalapozásának a munkái.

A második kutatási év

1, Elkészült az összes kvalitatív esettanulmány.

2. Elkészült a kvantitatív kutatás kérdőíve és az adatfelvétel, valamint egy új, korábban nem tervezett, de a kollégium elnöke által engedélyezett kutatási feladatot is megoldottunk (network napló kérdőív és lekérdezés).

3, Elkészültek a kutatás egészének és résztémáinak elméleti bevezető tanulmányai, amelyek a socio.hu folyóirat 2015 évi 3. és 4. számában jelentek meg

A harmadik kutatási év

Az elsődleges feladat a 2015-ben felvett adatok elemzése volt.

1, Létrehoztuk a kutatás mintáján a szociológiai kutatásokban korábban használt rétegződés modelleket és kialakítottuk az integrációs/dezintegrációs modellt is. Megtörtént a modellek összehasonlítása, amelynek eredményeképpen minden korábbinál nagyobb arányú szegénységet regisztráltunk, kimutattuk, hogy a kulturális fogyasztást is figyelembe vevő un. BBC modell és az integrációs/dezintegrációs modell kihagyhatatlan a társadalmi különbségek elemzéséből, amelynek, eredményeink alapján ajánlott módszere a multi-modellálás. Az integráció/dezintegráció alapján létrehozott csoportosítás egy olyan strukturális modell, amelynek figyelembe vétele nagymértékben elősegíti a magyar társadalom valós tagozódásának ismeretét és az azt létrehozó és fenntartó mechanizmusokat.

2, Az elemzések egy lényeges köre volt az ego alapú network és integráció összefüggéseinek a vizsgálata, amely során a kapcsolatok kiterjedtsége, a network napló feldolgozása, a szegénység és network, az idősek kapcsolathálózati jellegzetességei, a gender specifikus kapcsolatok, illetve a területi integráció és a network összefüggéseinek az elemzése történt meg.

3, A harmadik kutatási terület a kérdőíves felvételekben alkalmazott „kísérletek” információinak az elemzése volt.

4, A prekariátus jelenség értelmezése a szegmentált munkaerőpiac elméletéből kiindulva definiálta, és mérte azokat a társadalmi és munkaerő-piaci jellemzőket, amelyekkel lehetővé vált a szegmentált munkaerőpiac csoportjainak a megkülönböztetése, a munkaerő-piaci csoportok méretének és társadalmi jellemzőiknek a leírása, valamint a munkarő-piaci szegmensek kimutatása. A kutatásunk mintáján végzett elemzés szerint a felnőtt lakosság 12 százaléka tartozik a prekárius csoporthoz.

5, A politika hatásáról az integrációra/dezintegrációra a következő témákban születtek elemzések. A rendszerintegrációnak az életciklusok különbözőségéből adódó magyarázatok alapján történő vizsgálata, amely szerint az egyén életében egymásra rétegződő életesemények

formálják az egyén politikai rendszerről alkotott felfogását és a rendszerrel kapcsolatos viselkedését. Az állampolgárok rendszerintegrációját meghatározó politikai részvétel terén a különböző korcsoportok közötti eltérések legfőbb forrását az egyén életútjában bekövetkező életesemények jelentik. A rendszerintegrációt az életkori különbségek, a kumulált életesemények és a klienssé válás kevéssé, illetve nem azonos módon befolyásolják, A választási részvételi hajlandóságra a leginkább az iskolázottsági különbségek hatnak. A kutatási két további témája a politikai vezérek integratív szerepe, illetve a magyar média integrációs és dezintegrációs kapacitását feltérképezése volt.

Az elemzések eredményeit 15 tanulmányban közzétük négy társadalomtudományi folyóiratban (Szociológia Szemle, Politikatudományi Szemle, socio.hu, Társadalomtudományi Szemle, Metszetek). A kutatás résztvevői hazai nemzetközi konferencián két, külföldi konferencián nyolc előadást tartottak.

A negyedik kutatási év

Az elsődleges kutatási feladat a kutatás összegzésének és a zárótanulmányának az elkészítése volt. A kutatást összegző kötet határidőre elkészült. A kötet tartalma:

Társadalmi integráció

Az egyenlőtlenségek, az együttműködés, az újraelosztás és a hatalom szerkezete a magyar társadalomban

Szerkesztette: Kovách Imre

MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet

Belvedere Meridionale Kiadó

7 *Kovách Imre*

Fogalmak és megközelítések

21 *Kovách Imre – Hajdu Gábor – Gerő Márton – Kristóf Luca – Szabó Andrea*

Az integrációs modell

- 49 Integrációs mechanizmusok
- 51 *Czibere Ibolya – Gerő Márton – Kovách Imre*
Újraelosztás és integráció
- 117 *Gerő Márton – Szabó Andrea*
A társadalom politikai integrációja. A politikai értékcsoportok
- 155 *Hajdu Gábor – Megyesi Boldizsár*
Társadalmi tőke és társadalmi integráció
- 183 *Csurgó Bernadett – Csizmadya Adrienne – Kovách Imre – Megyesi Boldizsár*
Területiség és társadalmi integráció
- 215 Rétegződés és integráció
- 217 *Kovách Imre – Kristóf Luca – Szabó Andrea*
Társadalmi integráció és társadalmi rétegződés
- 239 *Huszár Ákos – Sik Endre*
Rétegződés, szegmentáció, prekariátus
- 265 Normák és értékek
- 267 *Kristóf Luca – Szabó Andrea*
Társadalmi integráció és fogyasztás
- 283 *Koltai Júlia – Kristóf Luca – Simonovits Bori*
Normák, értékek, integráció
A segítségi hajlandóság társadalmi tényezői –
egy kérdőíves kísérlet eredményei
- 305 Kapcsolatok
- 307 *Albert Fruzsina – Dávid Beáta – Gerő Márton – Hajdu Gábor*
Kapcsolathálózati tipológia és társadalmi integráció
- 331 *Dávid Beáta – Lukács Ágnes – Huszti Éva – Barna Ildikó*
Kapcsolati napló – pluszok és mínuszok
Új módszer az egocentrikus kapcsolathálózat kutatásában
- 359 *Koltai Júlia – Nemes Dóra*
A lakóhely hatása a társadalmi kapcsolatokra
- 377 A szerzőkről

A negyedik évben a kutatás résztvevői 10 előadást tartottak nemzetközi, és 4 előadást hazai konferenciákon a kutatás témájáról.

A kutatás adatfelvételei

1, 4 db kvalitatív esettanulmány

2, A kvantitatív felvétel

A kutatás módszere személyes, kérdőíves adatfelvétel volt, melynek során 2687 sikeres interjú készült el. Összesen 166 településen (165 vidéki település és Budapest) zajlott a felmérés, amelyben összesen 185 kérdezőbiztos dolgozott. A kutatás adatfelvétele 2015. március 12-től május 10-ig tartott. A TÁRKI Zrt. által megvalósított adatfelvételben kétlépcsős, régiók és településtípus szerint rétegzett valószínűségi mintavételezés történt. Első lépésben a településeket választották ki a 18 éves és idősebb lakosság számával arányos valószínűséggel, a második lépésben pedig a kiválasztott települések lakói közül választották ki a mintába kerülőket. Egy településrétegen belül az egyes településekre jutó elemszámot egyenlően osztották ki az adott rétegre eső elemszámból, így biztosítva, hogy az egyes településeken élők mintába kerülési valószínűsége egyenlő legyen. A mintavételi keretet a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalának (KEH KH) személyi szintű lakossági nyilvántartása adta, a kiválasztott települések lakói közül a KEK KH egyszerű véletlen mintavétellel választottak ki a szükséges számú személyt. Az adatfelvétel úgynevezett címlistás, csökkenő mintás eljárással történt. Az adatfelvevő nem alkalmazott pótcímeket, hanem a mintavételi eljárás során eleve kalkulált a válaszmegtagadások, és egyéb okok miatt várhatóan kieső címek számával. Az elvártnál nagyobb elemszámú induló mintát használva azt várták el a kérdezőktől, hogy az induló mintába bekerült összes háztartást keressék fel, és kérdezzék le, figyelembe véve az elvárt elemszámokat. Az adatfelvétel lezárulta után a TÁRKI Zrt. négydimenziós súllyal látta el az adatokat, melynek célja, hogy az egyes demográfiai csoportok a súlyozott mintában éppen a populációs arányuknak megfelelő részarányban jelenjenek meg. A súlyozás során a 2011. évi népszámlálás adatai jelentették a populációs adatok forrását. A súlyozási szempontok a következők voltak: nem, életkor (3 korcsoport), településtípus (3 településszint) és iskolázottság (3 iskolázottsági szint). Kiegészítő adatfelvételek A főkérdőív kísérleti jelleggel a mintából véletlenszerűen kiválasztott 450–450 személy esetében az alapkérdéseken túl további kérdéscsomagot is tartalmazott. Az ún.

faktoriális survey, survey kísérlet vagy vignettás módszer (angolul jellemzően factorial survey) lényege, hogy a kérdezetteknek az egyik csoport esetében normaszegések megítélésével, a másik csoport esetében segítési hajlandósággal kapcsolatos szituációkat kellett értékelniük. Témánként a kiválasztott személyeket csoportokba soroltuk, és a csoportokon belül minden személynek 15 szituációt kellett értékelnie. A szituációknak a jellemzői csoportonként véletlenszerűen változtak. A főkérdőív véletlenszerűen kiválasztott almintáján egy önkitöltéses ún. network naplós adatfelvételre is sor került. Ebben a naplóban a kiválasztott válaszadó személyek saját kapcsolathálózati rendszerükről számoltak be. Az interjú után, két egymást követő napon kellett azokról a személyekről néhány adatot kitölteni, akikkel az adott nap során kapcsolatba került a válaszadó. Azokról a személyekről gyűjtöttünk információkat, akiket a válaszadó további fontos személyeknek tart, de az adott két napon nem beszélt velük. Az adatfelvétel során 345 darab sikeres önkitöltős napló került összegyűjtésre.

3, Kiegészítő felvételek

A főkérdőív kísérleti jelleggel a mintából véletlenszerűen kiválasztott 450–450 személy esetében az alapkérdéseken túl további kérdéscsomagot is tartalmazott. Az ún. faktoriális survey, survey kísérlet vagy vignettás módszer (angolul jellemzően factorial survey) lényege, hogy a kérdezetteknek az egyik csoport esetében normaszegések megítélésével, a másik csoport esetében segítési hajlandósággal kapcsolatos szituációkat kellett értékelniük. Témánként a kiválasztott személyeket csoportokba soroltuk, és a csoportokon belül minden személynek 15 szituációt kellett értékelnie. A szituációknak a jellemzői csoportonként véletlenszerűen változtak felvételek. Ennek a mintának egy olyan szeletét vizsgáltuk a konkrét elemzésben, melyben 442 válaszadó töltött ki összesen 5183 vignettát, amelyet az elemzési egység esetszámának tekintettünk.

A főkérdőív véletlenszerűen kiválasztott almintáján egy önkitöltéses ún. network naplós adatfelvételre is sor került. Ebben a naplóban a kiválasztott válaszadó személyek saját kapcsolathálózati rendszerükről számoltak be. Az interjú után, két egymást követő napon kellett azokról a személyekről néhány adatot kitölteni, akikkel az adott nap során kapcsolatba került a válaszadó. Azokról a személyekről gyűjtöttünk információkat, akiket a válaszadó további fontos személyeknek tart, de az adott két napon nem beszélt velük. Az adatfelvétel során 345 darab sikeres önkitöltős napló került összegyűjtésre. A kapcsolati naplóba a válaszadók két egymást követő, véletlenszerűen kijelölt napon jegyezték le interakcióikat: hol, mennyi ideig és milyen formában beszéltek a megjelölt személyekkel (személyesen, telefonon, online

csatornákon). Azt kértük, hogy mindazokat a személyeket jegyezzék fel, akikkel a köszönésen kívül beszélgetésbe elegyedtek. A napló kitöltését a kérdezetteknek a kézhezvétel utáni napon el kellett kezdeniük. Ehhez részletes instrukciók álltak rendelkezésükre

A politikai attitűdök és kommunikáció részletesebb vizsgálatára egy külön adatfelvételt bonyolítottunk le a Závecz Research segítségével. 2017 márciusában és áprilisában egy-egy, egyenként 1000 fős omnibusz kutatás részeként a politikai részvételre, attitűdökre, pártválasztásra, orientációkra vonatkozó, a 2015-ös Integrációs adatfelvételnél részletesebb kérdéscsoportot kérdeztünk le. Összességében tehát 2000 fős, iskolai végzettségre, életkorra és településtípusra reprezentatív mintával dolgoztunk.

2017. szeptember 28.

Kovács Imre

kutatásvezető